

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 4. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ

Екологічна безпека регіону розглядається як стан навколишнього середовища, коли гарантується запобігання погіршення екологічної ситуації та здоров'я людини. Він досягається сукупністю процесів і заходів щодо створення сприятливих умов для відтворення природних ресурсів, життя та здоров'я людей, як одна з категорій сталого (збалансованого) розвитку регіону.

Стратегічний розвиток області, який спрямований на підвищення якості життя та добробуту населення, зростання конкурентоспроможності економіки області, впровадження інноваційно-інвестиційної моделі сталого розвитку на сучасній технологічній основі, комплексний економічний і соціальний розвиток населених пунктів області, розвиток громадянського суспільства не можливий без впровадження екологічної складової.

Основними екологічними проблемами області є:

- утворення та накопичення великих обсягів промислових та побутових відходів;
- зберігання на території області невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (відходів пестицидів);
- високий рівень забруднення водного басейну та забруднення атмосферного повітря м. Черкаси;
- незадовільний стан систем якісного водопостачання та водовідведення в населених пунктах області;
- висока енергоємність виробництв;
- недостатня кількість природоохоронних територій різного рівня заповідання;
- зменшення видового розмаїття рослин і тварин.

Забезпечення збалансованого природокористування, екологізація господарської діяльності, досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища є основою екологічної безпеки області і може досягатися через реалізацію чотирьох операційних цілей:

Стратегічна ціль 4. Екологічна безпека та збереження довкілля			
Операційна ціль 4.1.	Операційна ціль 4.2.	Операційна ціль 4.3.	Операційна ціль 4.4.
Створення умов для поліпшення стану довкілля	Покращення управління відходами	Розвиток екомережі, природно-заповідного фонду, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	Покращення стану водних об'єктів та атмосферного повітря

Діяльність у межах цієї стратегічної цілі кореспондується зі стратегічними цілями 1. Підвищення конкурентоспроможності регіону, 2. Розвиток сільських територій, 3. Розвиток людського капіталу.

Реалізація стратегічної цілі 4 у середньостроковій перспективі приведе до таких результатів:

- зменшення обсягів захоронення побутових відходів та навантаження на полігони твердих побутових відходів;
- зростання в області частки заготівлі, утилізації та використання відходів як вторинної сировини;
- повне очищення території області від невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (відходів пестицидів);
- покращення стану водних об'єктів області, якості питної води;

- зменшення забруднення атмосферного повітря;
- забезпечення функціонування системи моніторингу довкілля на регіональному рівні;
- припинення втрати, збереження та примноження біо - та ландшафтного різноманіття. Формування цілісної та репрезентативної екомережі;
- покращення стану земельних ресурсів;
- підвищення рівня обізнаності населення про стан навколишнього природного середовища області;
- підвищення рівня екологічної культури населення.

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 4.1. Створення умов для поліпшення стану довкілля

Розвиток промисловості, транспорту та сільського господарства, залучення до господарського обороту все більшої кількості природних ресурсів, які використовувались і на жаль, використовуються нерационально і неефективно, підвищують рівень антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище області і є основною причиною регіональної екологічної кризи та кліматичних змін.

Проблема незадовільної екологічної ситуації в області потребує нагального вирішення, першим кроком до якого є створення належних умов для проведення діяльності з поліпшення стану довкілля, в переліку яких не останнє місце має посідати розвиток загальної свідомості населення щодо збереження та догляду за навколишнім середовищем. Особливий акцент повинен робитися на формуванні екологічної культури дітей та молоді.

Також, важливим при створенні умов для поліпшення стану довкілля є вдосконалення системи моніторингу довкілля на регіональному рівні.

Очікувані результати:

- підвищення рівня екологічної культури та обізнаності населення, формування екологічного мислення у сфері ощадливого споживання природних ресурсів, енерговикористання та поводження з відходами;
- впровадження концепції екологічної освіти та освіти для збалансованого розвитку в шкільних та вищих навчальних закладах;
- екологізація виробництв шляхом формування екологічної свідомості керівників промислових підприємств;
- збільшення кількості об'єктів інфраструктури для підтримки екологічної поведінки мешканців;
- ефективне функціонування системи моніторингу довкілля на регіональному рівні.

Індикатори:

- кількість екологічних навчальних курсів у програмах шкільних та вищих навчальних закладів;
- кількість просвітницьких заходів, телевізійних передач та публікацій у засобах масової інформації з питань охорони навколишнього природного середовища та стану довкілля;
- динаміка стану навколишнього природного середовища.

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів (неповний перелік)
4.1.1. Підвищення рівня екологічної культури населення	- Формування екологічного мислення у сфері ощадливого споживання природних ресурсів, енерговикористання та поводження з відходами. - Проведення просвітницької роботи щодо небезпечності невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин громадськими організаціями екологічного спрямування. - Розробка та впровадження концепції екологічної освіти та освіти для збалансованого розвитку в шкільних та вищих навчальних закладах. - Підвищення рівня обізнаності керівників підприємств, установ та організацій щодо питань охорони навколишнього природного середовища та енергетичної ефективності. - Створення об'єктів інфраструктури для підтримки екологічної поведінки мешканців. - Залучення громадськості до прийняття рішень з питань охорони навколишнього природного середовища. - Поширення екологічної інформації через ЗМІ, Інтернет, телебачення. - Видання просвітницької літератури на природоохоронну тематику (газети, журнали, брошури, книги тощо). - Проведення конкурсів, конференцій, семінарів, круглих столів з екологічної тематики.
4.1.2. Вдосконалення системи моніторингу довкілля	- Організація ефективної взаємодії між суб'єктами моніторингу довкілля. - Розгалуження системи спостережних пунктів за забрудненням довкілля. - Оснащення існуючих спостережних пунктів сучасними приладами контролю.

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 4.2. Покращення управління відходами

Проблема поводження з відходами є визначальною для забезпечення сталого розвитку держави, в тому числі і Черкаської області. Особлива увага в області приділяється поводженню з найбільш небезпечними відходами, які відносяться до I – III класів небезпеки.

Протягом 2013 року в області утворилося 1519,83 тис. тонн відходів, з них: 1029,83 тис.тонн промислових відходів та 490,0 тис. тонн твердих побутових відходів.

На території області знаходиться 437 місць видалення твердих побутових відходів загальною площею 513,24 га, частина яких вичерпала свій ресурс або експлуатуються з порушенням норм екологічної безпеки.

Гострою залишається проблема поводження з відходами I класу небезпеки (невідомими, непридатними та забороненими до використання хімічними засобами захисту рослин (відходами пестицидів) та тари від них).

Умови зберігання більшості відходів пестицидів не відповідають діючим екологічним та санітарним нормам. Більшість накопичених препаратів були свого часу заборонені до використання у зв'язку з їх високою токсичністю та негативним впливом на здоров'я населення і довкілля.

Станом на 01.01.2015 року в області у 15 складах зберігається 301,114 тонн невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (відходів пестицидів).

Очікувані результати:

- зменшення обсягів захоронення побутових відходів та навантаження на полігони твердих побутових відходів;
- зростання в області частки заготівлі, утилізації та використання відходів як вторинної сировини;
- повне очищення території області від невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (відходів пестицидів)

Індикатори:

- обсяг утилізованих відходів (відсотків від загальної кількості утворених відходів);
- кількість стихійних сміттєзвалищ;
- кількість невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (відходів пестицидів).

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів (неповний перелік)
4.2.1. Сприяння зменшенню обсягів захоронення твердих побутових відходів	- Запровадження системи роздільного збирання твердих побутових відходів з метою використання відходів у якості вторинної сировини. - Будівництво полігонів твердих побутових відходів, які відповідають встановленим стандартам. - Впровадження маловідходних технологій та нових форм організації поводження з твердими побутовими відходами. - Залучення інвестицій для будівництва сміттєпереробних та сміттесортувальних ліній.
4.2.2. Збільшення обсягів утилізації (знешкодження) промислових відходів та повне очищення області від невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (відходів пестицидів)	- Забезпечення вилучення, утилізації, знищення та знешкодження невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (відходів пестицидів) та тари від них спеціалізованими підприємствами. - Проведення громадськістю інвентаризації місць зберігання невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин. - Підтримка розробок у галузі інноваційних шляхів утилізації відходів.

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 4.3. Розвиток екомережі, природно-заповідного фонду, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Законами України „Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки”, „Про екологічну мережу України” передбачено створення національної екологічної мережі з метою відновлення природних середовищ існування дикої флори та фауни, покращання стану збереження окремих компонентів біологічного різноманіття, зміцнення екологічних зв'язків та цілісності екосистем.

Загальна площа Регіональної екомережі Черкаської області становить 759,159 тис. га. До ключових територій екомережі належать території та об'єкти природно-заповідного фонду, водно-болотні угіддя інші території, у межах яких збереглися найбільш цінні природні комплекси.

З метою збереження та відтворення типових та унікальних природних комплексів, біотичного і ландшафтного різноманіття, формування національної екомережі в області ведеться активна робота зі створення нових і розширенню меж існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду. На сьогодні природно-заповідний фонд області нараховує 527 територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 63115,36 га, в тому числі: 22 загальнодержавного та 505 місцевого значення. Серед них: Канівський природний заповідник, національні природні парки „Білоозерський” та „Нижньосузьський”, дендрологічний парк „Софіївка”, Черкаський зоологічний парк,

регіональний ландшафтний парк „Трахтемирів“, 222 заказники, 192 пам'яток природи, 55 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 52 заповідні урочища. Показник заповідності становить 3,0 %.

Очікувані результати:

- припинення втрати біо - та ландшафтного різноманіття;
- формування цілісної та репрезентативної екомережі;
- збереження та примноження природоохоронних територій, біо - та ландшафтного різноманіття;
- забезпечення відновлення порушених земель.

Індикатори:

- кількість та площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- кількість видів рослин і тварин на території області, що підлягають охороні;
- площа рекультивованих та відновлених земель;
- рибопродуктивність водних об'єктів

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів (неповний перелік)
4.3.1. Збереження об'єктів природно-заповідного фонду, рідкісних і зникаючих видів флори та фауни	- Створення нових об'єктів природно-заповідного фонду; - Встановлення меж в природі існуючих об'єктів природно-заповідного фонду. - Використання рекреаційного потенціалу територій та об'єктів природно-заповідного фонду. - Формування списків рідкісних і зникаючих видів флори та фауни. - Вжиття заходів щодо охорони та відтворення водних біоресурсів.
4.3.2. Збереження лісів і зелених насаджень в населених пунктах області	- Проведення інвентаризації зелених насаджень в містах та районах області. - Збільшення площі зелених насаджень в населених пунктах області, створення лісових насаджень. - Ландшафтна реконструкція існуючих об'єктів зеленого господарства.
4.3.3. Відновлення порушених земель та родючості ґрунтів	- Консервація деградованих, малопродуктивних та техногенно-забруднених сільськогосподарських угідь з подальшим їх залісненням. - Забезпечення підвищення відсотку рекультивованих земель. - Використання міжнародного досвіду та новітніх технологій при відновленні порушених земель та їх рекультивації

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ 4.4. Покращення стану водних об'єктів та стану атмосферного повітря

Сучасний стан поверхневих водних об'єктів області характеризується антропогенним тиском виробничої діяльності суб'єктів господарювання. Біля 6,425 млн.м³ у рік недостатньо очищених стоків надходить до них. Причиною є незадовільна робота очисних споруд внаслідок фізичної та моральної застарілості обладнання, несвоєчасного проведення поточних та капітальних ремонтів.

Погіршення гідрологічного та санітарного стану водних об'єктів виникає також внаслідок недотримання режиму господарської діяльності в прибережних захисних смугах, замулення та засмічення, забруднення русел річок і акваторій водойм, зарегулювання стоку, зниження самоочисної здатності тощо.

Реконструкція неефективно працюючих очисних споруд, будівництво очисних споруд у населених пунктах, де вони взагалі відсутні, проведення робіт, пов'язаних з

поліпшенням технічного стану та благоустрою водойм значно покращить стан водних об'єктів області, в результаті чого, Черкаська область стане більш привабливою у сфері туризму.

Крім того, однією з екологічних проблем області є перевищення середньорічних граничнодопустимих концентрацій в атмосферному повітрі м. Черкаси по аміаку та формальдегіду.

Значний вклад в забруднення атмосферного повітря вносить автотранспорт. В 2013 році викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел становили 76,9 тис. тонн, що складає 51% від загальних викидів по області.

Впровадження новітніх технологій дозволить зберегти та відновити природний стан атмосферного повітря та створити сприятливі умови для життєдіяльності населення.

Очікувані результати:

- зменшення обсягів скиду забруднених та недостатньо очищених стічних вод у водні об'єкти;
- відновлення гідрологічного та санітарного стану водних об'єктів;
- покращення якості питної води;
- зменшення рівня забруднення атмосферного повітря.

Індикатори:

- обсяги скидів забруднених та недостатньо-очищених стічних вод у водні об'єкти (відсотків, до попереднього року);
- якість очищення стічних вод;
- кількість водних об'єктів із сприятливим гідрологічним режимом;
- якість питної води;
- індекс забруднення атмосферного повітря

Завдання	Можливі сфери реалізації проектів (неповний перелік)
4.4.1. Створення водоохоронних зон	- Розробка проектів визначення розмірів і меж водоохоронних зон. - Дотримання режиму використання землі в межах водоохоронних зон водних об'єктів.
4.4.2. Зменшення обсягів скиду забруднених стічних вод та покращення якості питної води	- Реконструкція існуючих та будівництво нових очисних споруд для очищення стічних вод. - Будівництво підприємствами локальних очисних споруд. - Встановлення сучасних видів очисного обладнання скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти. - Проведення робіт, пов'язаних з поліпшенням технічного стану та благоустрою водойм. - Впровадження новітніх технологій водопідготовки. - Модернізація та реконструкція існуючих водопровідних та каналізаційних мереж.
4.4.3. Впровадження технологій по скороченню викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, в тому числі від автотранспорту	- Запровадження сучасних методів очистки викидів забруднюючих речовин на підприємствах області. - Створення умов для залучення підприємствами-забруднювачами фінансових ресурсів на модернізацію виробництв через механізми "Зелених інвестицій". - Перехід на європейські стандарти якості палива для автотранспорту. - Покращення шляхового покриття. - Розвиток вело та електротранспорту. - Облаштування велосипедних доріжок.